

Zitierhinweis

Hlavačka, Milan: Rezension über: Christine Ottner-Diesenberger (ed.), *Geschichtsforschung in Deutschland und Österreich im 19. Jahrhundert. Ideen – Akteure – Institutionen*, Stuttgart: Steiner, 2014, in: *Český časopis historický*, 2018, 2, S. 603-605, DOI: 10.15463/rec.1737014486

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

personálu za stejnou práci. Výjimku představovala státní tabáková režie, kde ženy měly o něco vyšší platy než muži a lepší pracovní podmínky než v ostatních oborech podnikání. To vedlo k prestiži a vysoké poptávce po práci v tabákových továrnách. Pozornost je věnována různým odvětvím průmyslu, přičemž je upozorněno na postupnou feminizaci některých oborů. Ta ovšem vyústila v pokles mezd mužů a pokles prestiže. V kapitole jsou sledovány snahy o zlepšení pracovních podmínek. Je upozorněno na řadu zakladatelek významných firem, jejichž role v podniku byla však později zapomenuta. Ačkoliv průmysl patřil po roce 1948 k preferovaným sférám, nedošlo ke změně názorů na pracující ženu, nadále byla její práce podceňována, níže hodnocena a některými muži vnímána jako konkurence.

Poslední kapitola je věnována terciární sféře. I zde jsou reflektovány různé druhy zaměstnání: od služebných po vědkyně. Není opomenuta ani kancelářská práce, kde ženy často zastávaly roli pomocných, písářských či manipulačních sil. Zdůrazněn je i problém s profesionálním uplatněním absolventek učitelství či práv. Sledován je boj za stejné podmínky nejen v zaměstnávání, ale i ve mzdách.

Kniha mapuje problematiku produktivní práce žen v poměrně dlouhém období. Neopomíná zmínit důležité osobnosti, které reflektovaly danou problematiku a zároveň se i zasloužily o proměnu nahlížení na kvalifikovanou práci. Je psaná čtivě a je nabitá zajímavými informacemi. Otevírá nové perspektivy a nabízí další možnosti výzkumu. Ačkoliv v současné době nestojí ženám ve vzdělání a kvalifikaci žádné překážky, některé problémy, které řešily naše babičky či prababičky zůstávají přesto

živé: problém sladování soukromého a profesního života a nestejně ohodnocení za stejnou práci.³ Rovněž přžívají některé genderové stereotypy.⁴

Martina Halířová

Christine OTTNER – Klaus RIES (eds.)
Geschichtsforschung in Deutschland und Österreich im 19. Jahrhundert.

Ideen – Akteure – Institutionen

(= Pallas Athene, Bd. 48)

Stuttgart, Franz Steiner Verlag 2014,
304 s., ISBN 978-3-515-10671-9.

Tento monotematický, obsahově ucelený a promyšlený „sborník“ špičkových studií z dějin středoevropské historiografie 19. století by měl spíše nést název „Co byl a jak se institucionálně projevoval historismus?“ Již jen vnitřní členění dvanácti textů do tří částí v pořadí 1. *Ideengeschichtliche Ansätze*, 2. *Akteure in ihrem Forschungskontext* a 3. *Prozesse der Institutionalisierung* slibuje hutné čtení, poučení z nápaditých metodologických přístupů a také nabytí přehrášle užitečných informací. Po přečtení a zažití těchto sborníkových textů by se chtělo jásat nad německou učeností a badatel-

3 K tomu viz *Sborník z mezinárodní konference k tématu nerovného odměňování žen a mužů*. Genderové informační centrum NORA, o.p.s., Kancelář veřejného ochránce práv: 22. 1. 2016, Brno = *Collection of contributions at The International Conference on the Topic of Gender Pay Gap: Gender Information Centre NORA, Office of the Public Defender of Rights*: 22. 1. 2016, Brno 2016.

4 Pavla FRÝDLOVÁ (ed.), *Jak je to s genderovou demokracií v České republice? 20 let od Pekingské akční platformy*, Praha 2015.

skou důkladností. Jediným neněmeckým a nerakouským přispěvatelem do tohoto projektu byl Miloš Řezník, t. č. ředitel Německého institutu ve Varšavě a profesor historie na univerzitě v Saské Kamenici. Každá zde otištěná obsáhlá studie stojí za samotné promýšlení a recenzování. Kromě úvodních tří obecně ukotvených prací (Otto Gerhard Oexle: *Macht und Grenzen des Historismus*; Klaus Ries: *Jenseits des Rankenismus. Historismus als Aufklärung* a Franz Leander Fillafer: *Jenseits des Historismus. Gelehrte Verfahren, politische Tendenzen und konfessionelle Muster in der Geschichtsschreibung des österreichischen Vormärz*) se zde budu věnovat jen dalším dvěma obsáhlým studiím, týkajícím se historiografického provozu v univerzitním prostředí habsburské monarchie.

Otto Gerhard Oexle (1939–2016), bývalý ředitel Max-Planck-Institutu v Göttingen, pojal v úvodní studii historismus velmi široce, totiž jako kulturně historický fenomén moderny s velkým vědeckým a také mocenským potenciálem. V duchu prací Friedricha Meineckeho z třicátých let 20. století, který jako první vědecky prozkoumal „německý“ historismus, i Oexle považoval historismus za „duchovní revoluci“. Dokazoval to především na rozboru historické tvorby mladohegelianů, historiků Johanna Gustava Droysena a Ernsta Troeltsche („Historismus je náš duchovní svět“) a filozofů Friedricha Nietzscheho a Ernsta Cassirera. Oexle se rovněž ztotožnil s Meineckeho tezí, že se historismus výrazně podílel na „racionálních konstrukcích“ státu, práva, společnosti, náboženství a morálky, a že pronikl „do všech koutů duchovního světa“ zdejší společnosti (v originále toto definiční hodnocení zní: „Durchdringung aller Win-

kel der geistigen Welt mit vergleichendem und entwicklungsgeschichtlich beziehendem Denken“).

Klaus Ries se naopak snažil ve studii definovat historismus odhlédnutím od Rankeho historické tvorby, a především pak prostřednictvím kritiky dobové postosvícenské historické tvorby Georga Gottfrieda Gerwinuse a Johanna Gustava Droysena. Vycházející hvězda dějin středoevropské a zvláště pak rakousko-maďarsko-slovenské historiografie Franz Leander Fillafer z univerzity v Kostnici se pustil do nelehkého úkolu odhalit historizující kořeny „rakouské“ konfesně a jazykově členité předběžnové historické tvorby a najít u těchto rozmanitých tendencí s různým kulturním ukotvením jednotný ráz či nádech. Fillafer má k naplnění tohoto předsevzetí skvělé historické školení a další odborné předpoklady, neboť ovládá téměř všechny jazyky habsburské monarchie té doby a zná důkladně dějiny historiografie zdejších společností. Z velké změti podnětů a textů však nakonec mohla vzniknout jen studie o „předpokladech“ přijetí historismu ve zdejších učených společnostech. Při tom autor musel smutně, ale pravdivě konstatovat, že dějiny a dějepisectví „der habsburgischen Länder im Vormärz fristet ein Schattendasein“. Přesto se odvážil vyslovit zajímavou tezi, že zdejší osvícenská, hlavně Herderem ovlivněná historiografie byla téměř bez kritiky, zvláště v Čechách a v Uhrách, úspěšně přenesena do liberálně nacionálního dějepisectví. To přetavilo vydavatelské bohatství učených společností do zcela nově koncipované ediční práce a do nové historicko-nacionální „estetizace dějepisectví“. Předběžnoví učenci kritického smýšlení, jakými byli například Josef Hormayer či Josef von Hammer-Purgstall,

zůstali v odborných kruzích neoslyšeni, a tudíž i bez pokračovatelů.

Miloš Řezník přivedl do tohoto málo probádaného světa počátků rakouského historismu v dějepisectví svého „oblíbence a rodáka“ Václava Vladivoje Tomka. Představil ho nejen jako konzervativně liberálního učenice, ale i jako živoucí důkaz přežití revolučních a postrevolučních „dějin bez úhony“, ovšem také bez napsání zásadního, metodologicky ukotveného díla (snad s výjimkou středoškolské učebnice dějepisu, která byla přeložena do všech jazyků monarchie a kde se Tomek pokusil překonat didakticky neuchopitelnou souběžnost českých a habsburských dějin pomocí tzv. synchronní metody). I když V. V. Tomek měl ke své historické tvorbě k dispozici nebývalé nadstandardní (institucionální) předpoklady (například díky státem placené návštěvě pařížské École des Chartes, která předcházela založení vídeňského Institutu für österreichische Geschichtsforschung) a i přímý kontakt na tehdejšího ministra kultu a vyučování hraběte Lva Thuna-Hohensteina (mladý Tomek mu ve čtyřicátých letech 19. století na doporučení Františka Palackého uspořádal jeho děčínský rodinný archiv), nosnou ideovou představu o výchově historiků, učitelů dějepisu a i o vlastním uplatnění dějepisného výzkumu pro rakouský stát nevypracoval.

Ve studii Irene Tanzmaier Profesorské kolegium versus ministerstvo jde o analýzu „konkurzních hrátek“ či sporů mezi vídeňskou univerzitou a ministerstvem školství při obsazování profesorských stolic dějin po emeritování Theodora Sickela (školil také Josefa Šustu) před koncem 19. století. Zde se historizace oboru projevila nejen v samotné dějepisné tvorbě a v přehnaném akcentování ediční práce, která měla vliv na obsazování

historických univerzitních stolic (u nás hrál tento typ historické práce velkou roli například při konkurzu na Pekařem uvolněné profesorské místo), ale také v bezkonkurenčně největším počtu historických profesur na vídeňské univerzitě v neprospěch přírodních a národohospodářských věd.

Zajímavým zjištěním je také odhalení zcela konzervativní opozice profesorského sboru vůči přáním ministerských úředníků, kteří se snažili protěžovat kandidáty se znalostí moderních světových dějin. Tyto spory vedly většinou k rušení výsledků konkurzů a k prodlužování „stoličního“ bezvládí, aby si svého, v historismu ukotveného, kandidáta nakonec kromě dvou případů prosadili konzervativní profesori.

Tento sborník může konkurovat i pětisvazkovému dílu Wolfganga Küttlera, Jörna Rüssena a Ernsta Schulina „Geschichtsdiskurs“, které vycházelo od roku 1993, a zvláště pak jeho třetímu svazku, který se zabývá epochou historismu,¹ neboť v mnoha ohledech významně doplňuje úvodní pasáže této edice.

Milan Hlavačka

1 Ernst SCHULIN, *Geschichtsdiskurs*, 3. Die Epoche der Historisierung, Frankfurt am Main 1997.